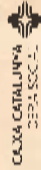

Universitat de Girona
Consell Social

Banyoles, 6, 7 i 8 de novembre de 2008

COL·LOQUI DE TARDOR

LLOPS i HUMANS

a Catalunya

Del passat al present

PRESENTACIÓ:

Encara no fa cent anys que a Catalunya el llop va extingir-se i, com ha passat a d'altres països europeus, fins fa molt poc no s'ha percebut la sensibilitat a la pèrdua d'una espècie tan emblemàtica. La seva història i contalles han quedat més o menys diluïdes, i el record s'ha esvaït en molt poc temps. Sembla estrany que sigui així, quan no fa tant era freqüent arreu i els nostres besavis ens n'haguessin pogut parlar.

Ara, de forma natural, el llop comença a tornar. I per això des del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles i des de la Universitat de Girona, juntament amb l'Àrea de Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya i amb el suport de l'Àrea de Medi Ambient i Territori de la Diputació de Girona, hem pensat que seria oportú dedicar-hi el Col·loqui de Tardor d'enguany.

I ho volem fer a partir de múltiples perspectives, aportant informació d'una manera serena, alguns cops insòlita, però com que la valorem útil, la posarem a disposició dels estudiosos de disciplines diverses, dels estaments, dels que han de gestionar-ho i de qualsevol interessat en general. El llop és un gran carnívor amb moltes connotacions i, en un moment històric pel futur de l'espècie a casa nostra i a Europa, és quan necessitem més referents.

D'aquesta manera, hem inclòs també al col·loqui ponències sobre estudis i experiències de fora de Catalunya, que cal conèixer, i hem fet un esforç particular per resseguir la història, des de temps remots, de les relacions d'amor i odi entre els humans i els llops.

A més no hem volgut limitar-nos només al Col·loqui, sinó que aquest cop ho complementem amb una exposició, en la que hi han col·laborat algunes entitats i particulars, i que hem organitzat amb el Museu Darder - Espai d'Interpretació de l'Estany i el Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, on estarà ubicada. I també, amb una altra exposició sobre imatges de llops en la literatura infantil, a la Biblioteca Comarcal de la ciutat.

PROGRAMA:

DIJOUS, 6 DE NOVEMBRE

Fòlklore sobre el llop

Acte preliminar (conferències obertes a tot el públic)

Lloc: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (plaça de la Font, 11)

- 19.00 Presentació
- 19.15-20.00 Roser ROS: De quan els llops i les guineus anaven pel món.
- 20.00-20.45 Àngel VERGÉS: Udols llegendaris al Pla de l'Estany.
- 20.45 Obertura de l'exposició *Llops i humans a Catalunya*.
Del passat al present, al Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles (plaça de la Font, 11).
-

DIVENDRES, 7 DE NOVEMBRE (Matí)

- 9.00 Recepció i lliurament del material als inscrits
- 9.30 Inauguració del col·loqui
Presentació del col·loqui i acte de reconeixement a Albert Manent, autor del llibre *El llop a Catalunya. Memòria, llegenda i història*.

Àmbit Generalitats sobre el llop

- 10.00-11.00 Núria GARCÍA: Origen y evolución del lobo.
- 11.00-11.30 Descans
- 11.30-12.30 Juan Carlos BLANCO: El lobo actual en el mundo.
Biología del lobo europeo.

Àmbit Recorregut històric del llop a Catalunya

- *El llop a la prehistòria*:

- 12.30-13.00 Alba SOLÉS i Julià MAROTO: El registre fòssil del llop.
- 13.00-13.30 Jordi SERANGELL: Distribució i representació del llop al paleolític europeu.

DIVENDRES, 7 DE NOVEMBRE (Tarda)

- *El llop a l'antiguitat*:

- 16.00-17.00 Julio GONZÁLEZ-ALCALDE: Totemismo del lobo y cuevas-santuario ibéricas: aspectos rituales de la Antigüedad en Cataluña, País Valenciano y Murcia.

- *El llop a les èpoques medieval, moderna i contemporània*:

- 17.00-18.00 Albert CURTO: El llop a l'època medieval.
- 18.00-18.30 Descans
- 18.30-19.30 Josep M. GRAU PUJOL i Roser PUIG TÀRRECH: El llop a l'època moderna i contemporània.
- 19.30-20.30 Josep M. MASSIP: El camí cap a l'extinció del llop.
-

DISSABTE, 8 DE NOVEMBRE (Matí)

Àmbit Actualitat del llop

- 9.30-11.00 Jean-Marc MORICEAU: Le loup pour l'historien du monde rural : la dangerosité du prédateur pour l'homme en France du 15e au 20e siècle. Quelles réalités? Quelles interprétations ?
- 11.00-11.30 Descans
- 11.30-12.30 Jordi GARCIA PETIT: La recolonització del llop a Catalunya.
- 12.30-13.00 Jordi RUIZ OLMO: El seguiment de l'activitat del llop a Catalunya.
- 13.00-13.30 Jordi SARGATAL: La reconciliació dels humans amb els grans carnívors salvatges.

DISSABTE, 8 DE NOVEMBRE (Tarda)

- 16.00-16.30 Joan FRIGOLÉ: Contextos de la percepció de la natura i del llop a la vall de la Vansa (Alt Urgell).
- 16.30-17.00 Joan FERRER: La protecció del bestiar amb gossos ramaders.
- 17.00-17.30 Ferran GONZÁLEZ PRAT: La protecció del llop en entorns humanitzats.
- 17.30-18.00 Descans
- 18.00-19.00 Mario SÁENZ de BURUAGA: La gestió del lobo en España: un debate siempre abierto y complejo
- 19.00-20.00 Francisco Javier FRANCO y José Luis SANTIAGO: El Centro Temático del Lobo Ibérico de Puebla de Sanabria: un ejemplo de ecoturismo y desarrollo sostenible.

COL·LOQUI D'ETARDOR: Llops i humans a Catalunya

INSCRIPCIÓ

Per inscriure's cal enviar les dades següents per internet a l'adreça:
www.cebanyoles.cat

També es poden enviar per correu postal al Centre d'Estudis
Comarcals de Banyoles (plaça de la Font, 11, 17820 Banyoles).

ABANS DE L'1 DE NOVEMBRE

COGNOMS:

TITULACIÓ:

ADREÇA:

POBLACIÓ:

CORREU ELECTRÒNIC:

NOM:

CP:

TELÈFON:

Preus de la inscripció: **General: 24,00 €**

Estudiants, socis del CECB, personal de la UAG i socis del GRUP FER: 12,00 €

Forma de pagament: *Per transferència bancària al compte núm. 2013,0750,35,0200587602 de Caixa Catalunya. Es lliurarà documentació i certificat d'assistència (que els estudiants universitaris podran utilitzar per convulsar crèdits de lliure elecció) i s'enviarà la monografia de les actes que es publicarà el 2009-2010.*

Nota: Als primers 50 inscrits se'ls hi regalarà un exemplar del llibre de Christian Knipf 'Los señores del bosque, que tracta sobre la temàtica dels grans carnívors i especialment del llop. Es per gentilesa de l'Obra Social de Caixa Catalunya.

ALTRES ACTES:

(A TOTS L'ENTRADA ÉS GRATUÏTA)

Del 31 d'octubre al 15 de novembre.

LLOC: Biblioteca Comarcal (c/ Llibertat, 155, Banyoles).

HORARI: matins, de dim. a dis. de 10.30 a 14.00; tardes, de dil. a div. de 16.00 a 20.30

Exposició *El llop a la biblioteca.*

Dimecres 5 de novembre

LLOC: cinema Truffaut (c/ Portal Nou, 7, Girona).

HORA: 22.00

Projecció de la pel·lícula *Los lobos no lloran, seguida d'una taula rodona sobre l'actualitat del llop.*

Organitzat per l'associació GRUP FER.

Del 7 de novembre al 8 de desembre.

LLOC: Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles - Sala annexa (plaça de la Font, 11).

HORARIS: de dim. a dis. de 10.30 a 13.30 i de 16.00 a 18.30; diu. de 10.30 a 14.00

Exposició *Llops i humans a Catalunya. Del passat al present.*

Dijous 13 de novembre.

LLOC: Biblioteca Comarcal (c/ Llibertat, 155, Banyoles).

HORA: 18.00

Sessió de contacontes: *El llop! El llop!, a càrrec de Sessi Sitjà.*

PONENTS:

Roser Ros. Narradora i escriptora. Doctora en pedagogia per la Universitat de Barcelona, amb una tesi sobre el cicle de les rondalles de la guineu i el llop. Fundadora de l'Associació de Narradors i Narradores ANIN, i fundadora i presidenta de l'Associació Tantàgora on treballa en projectes literaris i de narració oral. Directora de la revista Tantàgora sobre narració oral, contes i narradors.

Àngel Vergés. Mestre i llicenciat en Filologia Catalana. El 2005 guanyà, amb Jordi García, el premi Joan Amades de Cultura Popular amb la guia *El drac de Banyoles*. Ha escrit vora un centenar d'articles relacionats amb el llegendari i la cultura popular. Membre del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles i del Grup d'Estudis Etnopoètics.

Núria García. Paleontòloga. Investigadora del Departamento de Paleontología de la Universidad Complutense de Madrid i del Centro Mixto (UCM-ISCIH) de Evolución y Comportamiento Humanos. Membre de l'equip d'investigació d'Atapuerca. Especialista en carnívors fòssils, estudia els de jaciments tan prestigiosos com els d'Atapuerca (Burgos), Untermaßfeld (Alemanya) i Middle Awash (Etiòpia).

Juan Carlos Blanco. Biòleg, doctor per la Universidad de Oviedo. Consultor professional. Especialista reconegut sobre el llop, porta 20 anys estudiant-lo i n'ha publicat diversos llibres i articles. Col·laborador del Ministeri de Medi Ambient en el programa Estratègia Nacional de Conservació del Lobo. Membre de la IUCN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura).

Alba Solés. Prehistoriadora. Treballa en recerca i difusió dels jaciments de les coves del Reclau (Serinyà) i del Pi de la Lliura (Vidreses). Està realitzant la seva tesi doctoral sobre els carnívors plistocens del nord-est de Catalunya.

Julia Maroto. Prehistoriador i paleontòleg, professor titular de la Universitat de Girona i membre del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. Ha centrat la seva recerca en l'estudi del paleolític i dels mamífers quaternaris, especialment al Pla de l'Estany.

Jordi Serangeli. Prehistoriador. Investigador de la Universitat Tübingen (Alemanya). Ha realitzat la seva tesi doctoral sobre la distribució i representació artística de mamífers paleolítics. També treballa en temes sobre els neandertals i ha participat en la reconstrucció virtual del jaciment de Troia.

Julio González-Alcalde. Arqueòleg, doctor en Geografia i Història. Conservador del Museo Nacional de Ciencias Naturales de Madrid. S'ha especialitzat en els aspectes religiosos del món ibèric i més concretament en rituals d'iniciació en coves-santuari.

Albert Curto. Historiador i arqueòleg medievalista. Director de l'Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre i president del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Ebre. Autor de llibres i articles bàsicament sobre la història medieval de Tortosa, el seu antic terme i la seva àmplia zona d'influència. Director de la publicació històrica Recerca.

Josep M. Grau Pujol. Historiador i arxivier. President del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Ha ocupat càrrecs a l'Arxiu Històric de Girona, Arxiu Comarcal de la Selva i finalment a l'Arxiu Històric de Tarragona. Ha participat en nombrosos congressos i jornades d'història i arxivística i n'ha coordinat alguns. Col·labora en diverses revistes editades pels centres d'estudis i els arxius.

Roser Puig Tàrrach. Historiadora, doctora per la Universitat Rovira i Virgili. La seva línia de recerca és la història econòmica i social de Catalunya a l'època moderna des de múltiples vessants, especialment a les comarques tarragonines. Ha publicat una quinzena de llibres i més d'un centenar d'articles al respecte.

Josep M. Massip. Naturalista. Membre del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles. Estudiós de la fauna del Pla de l'Estany des de fa més de quaranta anys, n'ha publicat diversos llibres i articles. Actualment té en preparació un volum sobre el llop que agrupa material recopilat des de fa 25 anys.

Jean-Marc Moriceau. Professor d'Història Moderna i Director de la Maison de la Recherche en Sciences Humaines de la Université de Caen Basse-Normandie. Prestigiós especialista en història rural, és el President de l'Association d'Histoire des Sociétés Rurales. Recentment ha publicat el llibre que recull el resultat de sis anys de recerca sobre el l'aspecte més delicat del llop: els seus atacs als humans.

Jordi Garcia Petit. Biòleg i naturalista de camp especialitzat en ocells marins i fauna d'alta muntanya. Director del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Director tècnic de les Reserves nacionals de caça del Cadí i de la Cerdanya-Alt Urgell i de les Reserves natural per a la protecció de la llúdriga a l'Alt Segre i la Llosa. Membre de l'Institut Català d'Ornitologia com anellador expert.

Jordi Ruiz Olmo. Biòleg, doctor per la Universitat de Barcelona. Cap del Servei de Protecció de la Fauna del Departament de Medi Ambient i Habitatge.

Expert en mamífers, ha realitzat nombrosos treballs de camp sobre els carnívors de Catalunya i n'ha tret diverses publicacions. Membre de la IUCN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura).

Jordi Sargatal. Zoòleg. Des de l'any 1972 es dedica a l'estudi de la natura i s'ha especialitzat en les aus i en les zones humides, temes dels quals ha publicat nombrosos articles i llibres. Va ser director del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà durant 14 anys. Actualment és Director de l'Àrea de Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya. També ha estat president de la ICHN (Institució Catalana d'Història Natural).

Joan Frigolé. Antropòleg. Catedràtic d'Antropologia social de la Universitat de Barcelona. Ha centrat la seva recerca etnogràfica a Múrcia, Andalusia i Catalunya, aportant nombroses publicacions. Una de les últimes ha estat el llibre Dones que anaven pel món. Les trementinaires de la Vall de la Vansa i Tuixent.

Joan Ferrer. Tècnic en gossos de protecció de ramats i diplomad en ciències socials. Vicepresident de la Reial Societat Canina de Catalunya. Membre fundador i President de l'Institut Pirinenc del Gos de Muntanya dels Pirineus. S'ha especialitzat en l'estudi i cria del gos de muntanya dels Pirineus.

Ferran González Prat. Biòleg i naturalista. Tècnic mediambiental de l'Ajuntament de Ripoll i d'una consultoria. President i fundador del GEDENA-Ripollès. Especialista en estudis ambientals i en carnívors. Des del 1999 treballa en propostes de conservació i gestió del llop.

Javier Franco. Biòleg. Tècnic mediambiental de l'Ajuntament de Puebla de Sanabria. Ha dissenyat el programa educatiu per al Centro Temático del Lobo Ibérico i treballa a la seva creació. Ha participat en diverses reunions sobre el llop.

José Luis Santiago. Enginyer forestal, coordinador del projecte del Centro Temático del Lobo Ibérico de l'Ajuntament de Puebla de Sanabria. S'ha especialitzat en l'estudi de mamífers carnívors i n'ha tret diverses publicacions.

Mario Sáenz de Buruaga. Biòleg. Director de Consultora de Recursos Naturales, S.L., on treballa en la gestió de la fauna, i en concret del llop, des de fa més de 20 anys. Ha estat el responsable de l'equip tècnic que recentment ha elaborat el Plan de Conservación y Gestión del Lobo en Castilla y León.

COMITÈ ORGANITZADOR

Presidents:

Jeroni Moner (president del CECB) i Anna M. Geli (rectora de la UdG)

Coordinadors:

Josep M. Massip (CECB) i Julià Maroto (UdG / CECB)

Coordinador dels actes paral·lels:

Àngel Vergés (CECB)

Secretaria:

Cristina Abadía

Secretaria adjunta:

Rosa Freixa (CECB), M. Àngels Reverter (CECB)

Vocals:

Rosa Alsius (CECB), Josep M. Bas (UdG), Margarida Casadevall (UdG), Jordi Colomer (CECB), Ultano Gómez (CECB), Mariona Juncà (CECB), Marta Muñoz (UdG), Guerau Palmada (CECB), Jordi Sargatal (OS de CCAT), Marga Viza (OS de CCAT)

INFORMACIÓ DEL COL·LOQUI

Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Plaça de la Font, 11. 17820 BANYOLES

Tel. 972 57 23 61 (horari: divendres, de 16h a 20h)

A/e: llop.banyoles@gmail.com / www.cccbanyoles.cat

SEU DEL COL·LOQUI

Sala de conferències del Club Natació Banyoles

Passeig Antoni Gaudí, 3

17820 BANYOLES

(Servei de cafeteria i restaurant)

ACCÉS

En cotxe: Autopista AP7: sortida 6 (Banyoles)

Cal deixar la variant de Banyoles a la sortida "Banyoles Nord-Estany"

En autobús: Servei regular d'autobusos a Girona, Barcelona i Olot:

TEISA tel. 972 57 00 53 www.teisa-bus.com

INFORMACIONS DIVERSES

Oficines municipals de turisme:

Cal Moliner, Plaça Major, 38 – 17820 Banyoles. Tel. 972 57 55 73

L'Estany, Passeig Darder, esquerra núm. 10 – 17820 Banyoles. Tel. 972 58 34 70

A/e: turisme@ajbanyoles.org / www.banyoles.cat/turisme

Informació turística de Banyoles i comarca

Consell Comarcal del Pla de l'Estany

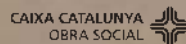
C/ Catalunya, 48 – 17820 Banyoles

Tel. 972 58 32 58 – A/e: turisme@plaestany.org

www.plaestany.cat/turisme

Organitzen

Amb el suport de

En conveni amb

Amb la col·laboració de

